

New resident drivers

An overview of New Zealand's road rules

English page 2

Fijian page 11 – **Vosa Vakaviti** tabana 11

Samoan page 22 – **Fa'asamoa** itūlau 22

Land Transport **NZ**
Ikiki Whenua Aotearoa

Tagatānu'u fou 'ua 'aveta'avale

Se aotelega o tulāfono o alatetele a Niu Sila

Po'o'e fuafua 'e te 'aveta'avale i Niu Sila? 'O nisi o a matou tulāfono ma aga tau 'aveta'avale, e 'ese mai i tulāfono ma aga 'olo'o fa'aaogā i lou atunu'u moni. 'O Leoleo 'olo'o latou tausi maluina tulāfono o alatetele a Niu Sila, ma e iai fa'asalaga pe'ā 'e lē usita'i i nei tulāfono. 'Ae 'e te le'i 'aveina se ta'avale i Niu Sila, 'ia 'e faitau muamua i lenei fa'amaumauga 'ina 'ia saogalēmū ai lau 'aveta'avale i luga o a tatou alatetele.

Laisene 'aveta'avale

**Factsheet
56**

E tatau ona iai sou laisene 'aveta'avale 'olo'o aogā i le taimi nei 'e te 'aveta'avale ai i Niu Sila.

1. E mafai ona 'e fa'aaogāina se laisene 'aveta'avale mai se isi atunu'u* 'olo'o aogā i le taimi nei po'o se Pemita 'Aveta'avale Fa'avāomālō (IDP) e mafai ona fa'aaogā mo le tausaga 'ātoa.
2. 'Āfai o 'e māfaufau 'e te nofo ma 'aveta'avale i Niu Sila mo se tausaga pē sili atu fo'i, 'ua tatau loa ona vave talosaga sou laisene 'aveta'avale i Niu Sila pe'ā 'e taunu'u mai. Fa'afeso'ota'i mai i le telefoni 0800 822 422 mo ni fa'amatalaga e uiga i talosaga.

*'Āfai e lē o tusia lou laisene 'aveta'avale i le gagana Peretānia, e tatau ona iai sau IDP po'o se fa'aliliuga i le gagana Peretānia o lou laisene 'aveta'avale, 'ina 'ia mafai e leoleo a Niu Sila ona faitau fa'amatalaga 'olo'o iai i lou laisene.

'Ae 'e te le'i 'aveina se ta'avale

'Ae 'e te le'i 'aveina se ta'avale i Niu Sila, taumafai 'ia tele ni fa'amatalaga 'e te maua e uiga i a matou tulāfono o le 'aveina o se ta'avale fa'apea ma tūlaga o feōa'iga i alatetele.

'O pusa lanumeamata 'olo'o i totonu o lenei lomiga 'e te maua ai le au'ililiiga o fa'amatalaga:

E mafai ona maua pepa o fa'amatalaga

i la matou tuātusi i luga o le 'upega o feso'ota'iga
www.landtransport.govt.nz

O le Tulāfono o Alatetele – *The New Zealand Road Code* (lea e aofia ai tulāfono tau ta'avale a Niu Sila) 'olo'o maua i le tele o fale'oloa e fa'atau ai tusi. 'O tulāfono e sili ona tāua mo alatetele, e mafai ona maua i le 'upega o feso'ota'iga www.landtransport.govt.nz/roadcode/

'O tagata e fou mai i totonu o Niu Sila, e māsani lava ona faigatā ia i latou tulāfono ma tūlaga nei o alatetele: 'aveina o le ta'avale i le itū agavale, magaala fa'ata'ali'oli'o, tu'uina o avanoa i isi tagata feoa'i i le alatele, fa'aofi atu i luga o motouei (motorway); va'ai lelei tagata sāvavali ma tagata vili uila i luga o alatetele; fa'auta lelei i le fesuia'iga o saosaoa o magāala 'ese'ese fa'apea ma le pakaga o lau ta'avale.

E tāua le mulimuli i sitepu nei e tolu:

1. **Faitau lenei fa'amaumauga** – fa'amāsani i tulāfono fa'aitūmālō fa'apea aga e 'aveina ai le ta'avale.
2. **'Ia 'avea 'oe ma pāsese** – fesili i se isi 'ua māsani ona 'aveta'avale i Niu Sila e fa'ati'eti'e 'oe ma fa'amatala nisi o tulāfono o alatetele fa'apea ma aga e 'aveina ai le ta'avale.
3. **Le ulua'i taimi ua e aveina ai le taavale** – fesili i se isi e fai ma au pāsese mo lau 'aveta'avale muamua pē fa'atonu ni a'oa'oga tau 'aveta'avale ma se faiā'oga 'aveta'avale. E iai fo'i ā'oga 'aveta'avale mo le 'au 'aveta'avale 'ua lelei (Street Talk and AA Defensive Driving courses) mo le a'oa'ina o 'oe i le 'aveina o le ta'avale ma le saogalēmū i totonu o Niu Sila.

FA'AALIGA: **Fusipa'u mo le saogalēmū** – i Niu Sila, e tatau 'iā te 'oe ma au pāsese ona fusiina fusipa'u mo le saogalēmū.

**Factsheet
7 and 30**

E ono fa'asalaina 'oe pe'ā lē faia lou fusipa'u.

'O tamaiti e le'i ātoa le ta'i lima tausaga, e tatau ona tāofiofia i ni fusi 'ua fa'amaonia fa'aletulāfono (e pei o 'ato pepe e fai fusi, le nofoa pepe i totonu o le ta'avale po'o se nofoa maualuga).

'Ave le ta'avale e tusa ma tūlaga o iai le alatele

Road Code
When
conditions
change

E tāua lou tausisi i le saosaoa 'ua fa'atapula'a (taga'i i *Saosaoa fa'atapula'a 'olo'o ta'ua i lalo*), PEITA'I e tatau fo'i ona 'aveina lau ta'avale e fuafua i le itū'āiga o 'auala ma tūlaga o iai.

'O le tele o 'auala i Niu Sila e vāiti, e fepi'opi'oa'i pē a'ega, lea e ono lē lava ai se avanoa 'e te iloa ai nisi mea 'olo'o fotua'i mai i le 'auala. 'O nisi 'auala e le'i fa'atāina ma e pefu, 'aemaise i nu'u i tua, lea 'e te ono va'aia ai lafu manu o feoa'i ane i luga ma 'autafa o 'auala.

'O le taimi o le tau mālūlū e ono mase'ese'e ai ma 'aisā le 'auala, ma faigatā ai ona iloa atu ta'avale 'olo'o aga'i mai. 'O se mea māسانی i Niu Sila le suia fa'afuase'i o le tau, e o'o lava fo'i i le tau māfanafana. Fetu'una'i lou 'aveina o le ta'avale i tūlaga 'olo'o iai, e aofia ai ma le tau fa'alēmū teisi lau alu – e sili atu le fa'alēmū o lau ta'avale nai lo le fetai'a'i ma lamatiaga 'ona 'o le saosaoa. Mo se fa'ata'ita'iga, 'āfai 'olo'o 'e faimalaga i se 'auala lautele o lona saosaoa fa'atapula'a e 100 kilomita i le itūlā, peita'i 'olo'o mase'ese'e le 'auala pē puaoa fo'i le tau, 'ave lau ta'avale i se saosaoa saogalēmū e ono itiiti ifo nai lo le saosaoa fa'atapula'aina.

I nei tūlaga fesuisuia'i, 'ia 'ave le ta'avale i se saosaoa e saogalēmū ai mo tūlaga 'olo'o iai.

'Ia lava se vā mo le saogalēmū ma isi ta'avale o 'e mulimuli ai. 'O se ta'iala tāua, o le 'tulāfono lua-sekone' e pei ona fa'ailoa i lalo:

- Mātau le ta'avale 'olo'o i luma o 'oe, a'o ia pāsia se mea e pei o se fa'ailo, se lā'au po'o se poumōli.
- Faitau le "tasi le afe ma le tasi, tasi le afe ma le lua" 'ae 'e te le'i pāsia lenā fa'ailo. 'Āfai e le'i 'uma ona faitau 'ae 'ua pāsia lea fa'ailo, fa'alēmū lau ta'avale.

'Āfai 'olo'ō lēmū lau ta'avale nai lo le saosaoa fa'atapula'a, ma 'olo'ō manana'ō ta'avale 'olo'ō i ou tua e pāsia 'oe, 'ia 'e sōsō i 'autafa 'ae fa'aavanoa i ai le 'auala.

'A 'e fealua'i i le ta'avale i le pō, 'ia ki fa'amālolosi au mōlī pe'āfai e lē mālamalama mōlī o le 'auala (e māsani lava o 'auala i fafo mai o le 'a'ai), 'ae lē faia fa'apea pe'āfai 'olo'ō aga'i mai nisi ta'avale 'iā te 'oe pē o mulimuli mai fo'i 'iā te 'oe. 'O nisi ta'avale 'ua fa'apipi'i i ai mōlī o le taimi puaoa (fog lamps). E tatau ona fa'ato'ā fa'aaogā nei mōlī pe'āfai 'ua matuā faigatā lava ona iloa atu se mea, 'ae lē fa'aaogāina i tūlaga 'olo'ō manino lelei ai le 'auala.

Tausisi i le itū agavale

**Road Code
Keeping left**

Manatua, i 'inei i Niu Sila, matou te 'ave ta'avale i le itū agavale o le 'auala.

'Āfai 'e te māsani i le 'ave ta'avale i le itū taumatau, e tatau ona 'e manatua mea nei:

- tilotilo i tua i lou itū taumatau mo ni ta'avale 'olo'ō mulimuli mai; MA
- fa'aaoga 'uma au fa'ata e siaki pē 'ua saogalēmū 'ae le'i aga'i i totonu o le 'aualatele, sui laina pē pāsia isi ta'avale.
- 'āfai 'olo'ō 'e alu i ni magaala (laina) e lua pē sili atu fo'i, taumafai e tausisi pea i le laina agavale. E fa'ato'ā fa'aaogā lava laina e latalata i le 'ogātotonu o le ala, pe'ā fia pāsia isi ta'avale pē 'ole'ā 'e afe fo'i i le itū taumatau o le 'auala.

'Ia 'e manatua pea lou tausisi i le itū agavale, ma 'ia atili ona 'e fa'aeteete pe'āfai 'olo'ō 'e 'aveina se ta'avale i alalafaga i tua, lea e tau lē tele ai ni ta'avale feoa'i.

'Auala fa'ata'ali'oli'o

**Road Code
Giving Way**

Fa'aeteete i 'auala fa'ata'ali'oli'o (roundabout)

– ātonu e 'ese 'auala fa'ata'ali'oli'o i Niu Sila mai 'auala fa'apēnā i lou atunu'u. Mo se fa'ata'ita'iga, 'āfai sa 'e māsani ona ui i le itū taumatau o le

'auala ma 'e ta'amilo ai ma alu i lou itū agavale o le fa'ata'ali'oli'o, 'a'o Niu Sila, 'ole'ā 'e ta'amilo ma alu aga'i i le isi itū, e fa'afeagai ma le itū sa 'e sau ai. Manatua, 'ia 'e tausisi i le itū agavale o le 'auala, ma ta'amilo atu i le itū lava lenā i le fa'ata'ali'oli'o.

I se 'auala fa'ata'ali'oli'o i Niu Sila, e tatau 'ia te 'oe:

- 'ae'e te le'i o'o atu i le fa'ata'ali'oli'o, ona va'ai mo ni fa'ailo ma fa'ailoga o le 'auala (e pei o fa'a'au) e ta'ita'ia ai 'oe i le laina sa'o.
- 'ae'e te le'i o'o atu i le fa'ata'ali'oli'o, fa'a'emo le fa'ailo:
 - **agavale** – pe'a'e fuafua e alu 'ese mai le fa'ata'ali'oli'o i le ulua'i afega.
 - **taumatau** – pe'a'e fuafua e alu 'ese mai le fa'ata'ali'oli'o 'ae'ua 'ova atu ma le 'afa o le fa'ata'ali'oli'o 'ua'e pāsia.
- tu'u le avanoa e fa'amuumua 'uma ai ta'avale 'olo'o kolosi ane i lau laina mai le itū taumatau; fa'ato'a 'e oso atu i le fa'ata'ali'oli'o pe'āfai 'ua kilia mai le 'auala.

- 'āfai 'olo'o 'e alu sa'o, 'aua le fa'a'emoina sau fa'ailo mo le oso i totonu –fa'a'emo lau fa'ailo i lou pāsia o le āfega 'ae'e te le'i o'o i le vāega 'ua'e fuafua 'e te ui ai.
- i fa'ata'ali'oli'o e tele o latou laina, e mana'omia ona sa'o le laina 'e te oso ane ai i totonu e fua i le vāega 'ole'a 'e toe afe 'ese ai.

TU'U le AVANOA [GIVE WAY] ma TĀŌFI [STOP]

Road Code Giving Way

E lua fa'ailo tāua 'ole'a 'e va'aia, TU'U le AVANOA ma TĀŌFI.

Pe'a'e va'aia le fa'ailo TU'U le AVANOA [GIVE WAY], 'ia fa'alēmū ma sāuni e tāōfi. Fa'amuumua 'uma isi ta'avale, se'i vaganā ta'avale 'ua tutū i le fa'ailo TĀŌFI [STOP]. 'Aua 'e te alu loa vāgana 'ua saogalēmū 'oe ma ē 'uma o lo'o i luga o le 'auala.

'O le fa'ailo lenei na te ta'u maia, e tatau ona tāōfi lau ta'avale mo isi ta'avale i luga o le 'auala, ma fa'ato'ā toe alu lau ta'avale pe'ā saogalemū.

I fetaula'igāala e lē o iai ni fa'ailo nei: TU'U le AVANOA, po'o le TĀŌFI po'o ni mōli fa'asinoala, 'o tulāfono māsani nei:

- 'āfai 'e te afe, 'ave muamua le avanoa se'i pasi 'uma ta'avale e lē o afe.
- mo isi tūlaga 'uma, 'ave le avanoa i ta'avale 'olo'o kolosi po'o aga'i mai i lou itū taumatau.

'Ō faatasi ' ma isi ta'avale i le laina e tasi

**Road Code
Key Driving
Skills**

'O le ō fa'atasi o laina ta'avale se lua, ma 'avea ma laina ta'avale e tasi, 'ua ta'ua lea 'o le ō fa'atasi. E tāua tele le 'avea o 'oe ma 'aveta'avale fa'aaloalo i lenā taimi.

'Āfai 'ua tatau ona tou ō fa'atasi ma isi ta'avale i le alata'avale e tasi:

- e lē na'o 'oe le 'auala – 'ia fa'aaloalo ma tu'u atu se avanoa e ō ane ai fo'i isi ta'avale tou te ō fa'atasi, e aunoa ma le poloka ai o le 'auala.

- 'ia fa'agāsolo ta'avale e pei o se 'sipi' o se 'ofu – tu'u atu se avanoa e ō ane ai isi ta'avale mai le isi laina 'ina 'ia muamua atu i ou luma.

- pe'ā 'e alu 'ese mai le motouei 'ia vave ona fa'a'emo lau fa'ailo mo le agavale, ma e oso loa i le laina i le itū agavale – tilotilo i au fā'ata pē taumafai 'e te va'ai atu i tua, mo nisi ta'avale o ō mai.

Saosaoa fa'atapula'a

Factsheet
33

E tofu 'uma magāala i Niu Sila ma se saosaoa fa'atūlaga. E fuafua lava le saosaoa fa'atūlaga i le itū'āiga o 'auala, le fuafuaga 'olo'o fa'aaogā ai ma le tūlaga 'olo'o iai – o le saosaoa fa'atapula'a la i 'auala e lalata i le taulaga e māsani lava ona 50 kilomita i le itūlā, 'ae' o le saosaoa māsani fa'atapula'a i le motouei e 100 kilomita i le itūlā.

'O le saosaoa pito maualuga 'ua fa'atapula'a mo 'auala lautele (e aofia ai le tele o motouei) e 100 kilomita i le itūlā.

'O le saosaoa fa'atulagaina e māfai ona alu ai lau ta'avale, e 50 kilomita i le itūlā.

E ma'ema'eā tele leoleo a Niu Sila i 'aveta'avale saosaoa. Pe 'āfai e maua ai 'oe, e fai lava sina mamafa o salatupe ma isi fa'asalaga 'ole'ā 'e fesaga'ia.

Pakaina o ta'avale

Road Code
Stopping and
Parking

E tele tulāfono 'ese'ese mo le pakaga o ta'avale i Niu Sila, e fuafua fo'i i le mea o paka ai lau ta'avale.

I taulaga laiti, e māsani ona paka fua lau ta'avale, peita'i e ono totogi le paka i taulaga tetele ma 'a'ai. E mafai ona maua nisi fa'amatalaga mo 'oe mai le 'Ōfisa tūtotonu o se 'a'ai e uiga 'i a latou tulāfono mo le pakaga o ta'avale, 'ae o se ta'iala lenei mo itū'āiga paka ta'atele.

- Paka i tafāala mo se taimi fa'atapula'a: e mafai ona paka fua mo se taimi fa'atapula'aina pē o nisi o taimi fa'atūlagaina o le aso.
- Mita e totogi ai le paka: e totogi le taimi 'olo'o e paka ai i le tu'uina lea o le tupe i totonu o se mita i 'autafa o le paka.
- Paka e 'totogi ma fa'aali': e fa'atau mai sau pepa mai se masini e fua i le taimi 'e te mana'o e paka ai, ona fa'ata'atia lea o le pepa i luga o le fata i luma o le ta'avale.
- Fale mo paka: e alu atu lau ta'avale i totonu o se fale e tele ni ona fogafale 'ua fausia mo le pakaga o ta'avale, ona

totogi lea i inā o lau paka – i le 'totogi ma fa'aali' po'o le totogi pe'ā'e toe alu 'ese.

E lua itū'āiga fa'ailo 'autū mo paka i tafāala:

Fa'ailo lanupapa'e 'ae lanumūmū tusitusiga ma pito fa'ata'amilo, e fa'aaogā i aso 'uma.

Fa'ailo lanumoana 'ae papa'e tusitusiga, e fa'aaogā i aso 'uma mai le 8 i le taeao se'ia o'o i le 6 i le afiafi, se'i vaganā ai aso mālōlō aloa'ia a Niu Sila.

'O nisi nei o fa'ailo māسانی mo paka:

Fa'asā ona tū i taimi 'uma lava.

Fa'asā ona tū i nisi taimi patino o le aso.

Fa'asā ona paka i taimi 'uma lava.

Mātau: E lē tatau ona paka pē faatū lau ta'avale i le itū taumatau o le 'auala, vaganā i 'auala e ui itūtasi ai ta'avale.

Tagata sāvavali ma ti'eti'e uila

'A'o'e'aveina le ta'avale

'A'o'aveina le ta'avale, e tāua lou mataala mo tagata 'olo'o sāvavali i le 'auala – 'aemaise kolosi mo tagata sāvavali, lea e tatau ona fa'atali ai ta'avale 'ae muamua ona sāvavali tagata.

'O le iai o se fa'ataimane pa'epa'e i le 'auala, e iloa ai 'olo'o i luma atu se kolosi mo tagata sāvavali.

- Fa'alēmū ma sāuni e tū.

Road Code
Other Road
Users

- Tū le ta'avale i mōli ma tagata sāvavali ma itū e lua o le 'auala e sāvavali ai tagata, se'i vaganā pe'āfai 'olo'o vaelua lenā kolosi e se tama'i motu (traffic island).

Va'ai ma mataala mo tagata sāvavali ma le 'auvili uila i isi magāala, e pei o ā'oga ma fale fa'atalipasi, i mea o paka ai ta'avale, i tama'i māketi i tafāala, fa'apea le taimi 'ole'ā 'e afea ai le 'auala aga'i i se fale. 'Ātonu fo'i 'ole'ā 'e va'aia ni 'kolosi fa'amua' i nofoaga i nu'u i tua, e māsani ona fai i piliki po'o ni fasi simā. Se'i tautuanā 'ia 'e fa'aeteete ma tu'u se avanoa i tagata sāvavali e kolosi ai.

'A'o'e savali

'A'e mana'o'e te savali i le isi itū o le ala, manatua 'ia 'e mua'i taga'i i le itū taumatau, toe taga'i i le agavale, ona toe taga'i fo'i lea i le itū taumatau 'ina 'ia 'e mautinoa 'ua saogalēmū.

Pe'ā iai ni mōli fa'ailo i le fetaula'igaala, 'ātonu 'olo'o iai ma se mōli e fua i ai lou kolosiina o le 'auala. 'O'omi le fa'amau lenā, ona fa'aali mai lea e le mōli lanumeamata 'olo'o iai le ata o le 'tamāloa' lea e i le isi itū o le 'auala, le taimi saogalēmū 'e te savali ai.

Mōli fa'ailo

'O ā uiga o mōli fa'ailo i 'auala a Niu Sila?

**Road Code
Controlled
Intersections**

'Ua tatau ona 'e tū.

'Ua tatau ona 'e tū 'ae vaganā ai 'ua 'e lalata tele 'ua lē mafai ona 'e tū i le saogalēmū.

Alu loa pe'āfai o saogalēmū. 'Āfai 'e te liliu i se isi pito o le ala, manatua 'ia tu'u se avanoa e kolosi ai tagata, pe'āfai 'olo'o mumū le mōli mo le 'Walk' (Savali).

'Āfai o lea 'e te faimalaga i le itū o fa'asaga i ai le 'āū, e mafai ona 'e alu, pe'āfai 'olo'o saogalēmū.

Tausisi i tulāfono o le 'auala

Factsheet
55

E ma'ema'eā tele leoleo a Niu Sila i 'aveta'avale e so'ona 'ave lē māfaufau pē solia a matou tulāfono tau ta'avale. 'Āfai e maua ai 'oe, 'e te ono totogia se salatupe (e o'ō atu i le faitau afe tālā) po'ō isi fo'i fa'asalaga ogaoga e pei o le se'ia o lou laisene, 'ave'ese mai lau ta'avale, pē 'e te falepuipui fo'i.

Soligātulāfono tā'atele tau ta'avale, e o'ō ai i ni salatupe ma isi fa'asalaga:

- 'aveina le ta'avale 'ua 'ova atu ma le saosaoa fa'atapula'a.
- 'aveina le ta'avale e aunoa ma se laisene talafeagai 'olo'ō aogā.
- leai se laisene e fa'aali pe'ā tākā e se leoleo i le 'auala.
- 'aveina le ta'avale 'ae 'olo'ō fa'aaogā le 'ava mālosi ma fuālā'au fa'asāina.
- e lē o fa'amauina le fusipa'u mo le saogalēmū.
- 'aveina o se ta'avale e lē 'o iai sona fa'amaoniga lata mai nei o le tūlaga talafeagai, e le'i laiseneina pē lē 'o saogalēmū mo le femālāga'i.
- 'aveina le ta'avale i se tūlaga e lamatia ai ola.
- le lē tū o le ta'avale pe'āfai 'ua lavea ai se tasi ma 'olo'ō manu'a po'ua maliu ai fo'i.

Mo nisi fa'amatalaga

Manatua, 'ua na'ō se tā'iala fa'alaua'itele lenei a Niu Sila mo ana tulāfono o alatetele ma le 'auala e 'aveina ai ta'avale. E mafai ona 'e maua isi fa'amatalaga i le 'upega o feso'ota'iga i le www.landtransport.govt.nz po'ō le telefoni e lēai se totogi i le nūmera **0800 699 000**. E mafai fo'i ona 'e fa'atauina mai i le tele o fale'oloa o fa'atau ai tusi, ni kopi o le **The New Zealand Road Code** (lea 'olo'ō iai 'uma tulāfono tau ta'avale a Niu Sila).

Also available in Japanese, Korean, Chinese, Hindi
and Malay. For a copy in your preferred language,
please call **0800 699 000**.